

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу **Середюк Катерини Володимирівни** на тему
**«Організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій
в системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств»**,
представленої на здобуття наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок з державними програмами.

Дослідження проблематики організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у системі корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств є надзвичайно своєчасним і суспільно значущим, оскільки будівельна галузь виступає ключовим драйвером економічного зростання та відновлення країни в умовах повоєнної відбудови. Кожна гривня, інвестована у будівництво, створює мультиплікативний ефект для національної економіки, а відновлення житла, об'єктів інфраструктури та виробничих потужностей має безпосередній вплив на зайнятість, розвиток суміжних галузей та соціальну стабільність.

Масштаби та темпи відбудови України обумовлюють підвищення ролі будівельних підприємств не лише як економічних суб'єктів, а й як важливих соціальних партнерів, відповідальних за створення безпечних і гідних умов праці, забезпечення соціальних гарантій працівникам та підтримку місцевих громад. Це вимагає формування дієвих організаційно-економічних механізмів, що дозволять інтегрувати принципи корпоративної соціальної відповідальності у стратегічне управління підприємствами та узгодити їх з вимогами національного та міжнародного законодавства, а також очікуваннями суспільства.

Актуальність обраної теми зумовлюється і тим, що в умовах війни та економічної нестабільності посилюються соціальні ризики: зростає потреба у збереженні трудового потенціалу, гарантуванні соціального захисту працівників, підтримці їх добробуту. Забезпечення належного рівня соціальних гарантій є не лише етичним, а й економічно доцільним, адже підвищує мотивацію персоналу, сприяє зменшенню плинності кадрів та зміцнює репутацію компаній.

Актуальність теми дисертаційної роботи підтверджується її відповідністю пріоритетним напрямам розвитку науки і техніки, визначеним постановою Кабінету Міністрів України від 9 травня 2023 р. № 463 «Про

внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942», якою оновлено перелік пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок. У цьому переліку особлива увага приділяється завданням, спрямованим на відновлення та розвиток економіки, підвищення конкурентоспроможності України у світовому просторі, впровадження інновацій та підвищення ефективності використання ресурсів, що безпосередньо корелює з тематикою даного дослідження.

Дисертаційне дослідження виконано у межах планових науково-дослідних робіт кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування Київського національного університету будівництва і архітектури, що включають теми «Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (№ держреєстрації 0120U000356) та «Удосконалення організації та методології обліку, аудиту та оподаткування в умовах формування економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (№ держреєстрації 0119U000533). У виконанні цих наукових робіт здобувачка брала безпосередню участь як виконавець. Тематика дисертації органічно пов'язана з науковими завданнями вказаних досліджень, зокрема у частині формування сучасних організаційно-економічних механізмів розвитку будівельних підприємств, впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності та забезпечення соціальних гарантій працівникам. Отримані результати поглиблюють і розширюють напрацювання, здобуті у межах зазначених наукових проєктів, забезпечуючи їх адаптацію до умов воєнного та післявоєнного відновлення економіки України.

Аналіз змісту, оформлення та завершеності дисертації

Дисертація Середюк К.В. виконана українською мовою та оформлена відповідно до вимог, визначених наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Робота вирізняється логічною єдністю змісту та складається з анотації, вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (295 найменувань) та додатків. Загальний обсяг становить 292 сторінки, з яких 218 сторінок займає основний текст.

Зміст анотацій українською та англійською мовами є ідентичним і повністю відображає зміст дослідження, його основні результати та висновки.

У вступі наведено загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, викладено наукову новизну, достовірність і обґрунтованість

результатів, а також їх теоретичне і практичне значення. Представлено інформацію про публікації, в яких висвітлено основні наукові результати, наведено дані щодо апробації матеріалів дослідження, особистого внеску здобувачки, зв'язок дисертації з науковими темами, а також анонсовано структуру та обсяг роботи.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади формування та розвитку організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у системі корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств. Узагальнено та систематизовано підходи науковців до визначення сутності, структури та принципів функціонування корпоративної соціальної відповідальності в будівельній галузі. Уточнено зміст категорії «соціальні гарантії» в контексті корпоративної соціальної відповідальності, визначено їх місце та роль у стратегії розвитку підприємств. Розглянуто взаємозв'язок між соціальними гарантіями, економічними результатами та іміджевим позиціонуванням будівельних компаній. Авторкою проаналізовано чинники, що впливають на ефективність реалізації соціальних гарантій, запропоновано структурну модель організаційно-економічного механізму їх забезпечення, окреслено ключові елементи та взаємозв'язки між ними. Окрему увагу приділено систематизації методичних підходів до оцінювання стану та рівня реалізації соціальних гарантій на будівельних підприємствах, а також визначенню показників для їх кількісного та якісного вимірювання.

У другому розділі дисертації проведено дослідження передумов формування та розвитку організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у системі корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств. Проаналізовано динаміку та сучасний стан ключових соціально-економічних показників у будівельній галузі, рівень соціального захисту працівників, тенденції у сфері охорони праці, оплати праці, соціального страхування та корпоративних програм підтримки. Здобувачкою розроблено алгоритм поетапного проведення економічної діагностики стану реалізації соціальних гарантій, що дозволяє оцінити їх ефективність та визначити резерви удосконалення. На основі аналізу статистичних даних, галузевих звітів та результатів опитувань сформовано систему показників для кількісного й якісного оцінювання соціальних гарантій, які відображають рівень задоволеності працівників, відповідність законодавчим вимогам та вплив на продуктивність праці.

У третьому розділі обґрунтовано аналітико-методичний базис формування та впровадження організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій. Запропоновано методику оцінювання ефективності цього механізму на основі поєднання економіко-діагностичних процедур та інструментів стратегічного управління. Розроблено функціонально-структурну модель удосконалення механізму, яка охоплює ключові підсистеми: нормативно-правову, організаційну, фінансову, інформаційно-аналітичну та мотиваційну. Модель враховує специфіку будівельної галузі та орієнтована на досягнення балансу між економічною результативністю та соціальною відповідальністю підприємства. Визначено стратегічні напрями вдосконалення системи соціальних гарантій, зокрема через розвиток корпоративних соціальних програм, підвищення рівня охорони праці, стимулювання професійного розвитку працівників і забезпечення прозорості системи мотивації.

У загальних висновках узагальнено та систематизовано основні результати дослідження у відповідності до поставлених завдань.

В дисертації відсутні ознаки порушення академічної доброчесності; використання ідей, результатів і текстів інших авторів супроводжується належними посиланнями.

Дисертаційна робота вирізняється логічною структурою, послідовністю викладу та є завершеною самостійною науковою працею.

Повнота викладу наукових результатів, основних положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні наукові положення та результати дисертаційної роботи Середюк К.В. висвітлено у 20 наукових публікаціях, що підтверджує належний рівень апробації здобутих результатів та їх відповідність вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Серед них 5 статей у наукових фахових виданнях України, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань категорії «Б» Міністерства освіти і науки України (4 з яких виконані одноосібно), 1 стаття у фаховому періодичному науковому виданні держави-члена Європейського Союзу, 3 публікації в українських рецензованих наукових виданнях, а також 11 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

У наукових працях здобувачки повною мірою відображено зміст, наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів дослідження. Опубліковані праці відповідають вимогам пунктів 8–9 Постанови Кабінету

Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Кількість, обсяг і якість опублікованих праць повністю надають автору право на публічний захист дисертації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Вивчення тексту дисертації та наукових публікацій Середюк К.В. дає підстави стверджувати, що проведене дослідження має належний рівень наукової обґрунтованості, а отримані результати відзначаються високим ступенем достовірності.

Інформаційну базу роботи сформували нормативно-правові акти Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерства економіки України, Міністерства соціальної політики України, офіційні дані Державної служби статистики України, Пенсійного фонду України, Державної служби України з питань праці, а також матеріали Міжнародної організації праці (МОП) та Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Використано галузеві стандарти та нормативи, монографічні та періодичні наукові джерела, аналітичні звіти профільних асоціацій, матеріали міжнародних організацій, а також фінансова, статистична та звітна документація будівельних підприємств.

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечувалася використанням комплексу взаємопов'язаних методів дослідження. Зокрема, застосовано методи порівняння та синтезу для уточнення базових категорій «соціальні гарантії» та «корпоративна соціальна відповідальність» у контексті будівельних підприємств; історико-логічний метод — для аналізу еволюції механізмів соціального захисту працівників; системний та структурно-логічний аналіз — для визначення компонентів організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій; економіко-статистичний та ситуаційний аналіз — для оцінки стану та динаміки соціальних гарантій у галузі; моделювання — для визначення напрямів оптимізації механізму в умовах КСВ; методи експертних оцінок і формалізації — для побудови авторського підходу до оцінювання ефективності реалізації соціальних гарантій у будівельних компаніях.

Новизна наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації

В результаті вирішення поставлених у дисертаційній роботі завдань дисертанткою отримано низку наукових положень і висновків, які характеризуються науковою новизною.

У роботі авторкою уточнено визначення поняття «організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій у системі корпоративної соціальної відповідальності будівельного підприємства» (с. 59–60) з урахуванням специфіки будівельної галузі та сучасних викликів, зокрема воєнного та повоєнного періодів. Удосконалено структурну модель механізму (рис. 1.1, с. 61), у якій виокремлено нормативно-правове, фінансово-економічне, організаційно-управлінське та соціально-комунікаційне забезпечення.

Проведена систематизація наукових підходів до формування механізмів соціальних гарантій (табл. 1.8, с. 90) дала змогу конкретизувати етапи їх реалізації та уточнити сутність управління соціальними гарантіями на будівельних підприємствах (табл. 1.10, с. 96-97).

Встановлено диференціацію рівня забезпечення соціальних гарантій серед будівельних підприємств різного масштабу (с. 155–157), що дозволило обґрунтувати рекомендації щодо пріоритетних напрямів удосконалення соціальної політики. Запропоновано систему показників для оцінювання стану реалізації соціальних гарантій, структуровану як набір локальних індексів із чіткими формулами розрахунку (табл. 1.11, с. 99), а також подано індикативну інтегральну оцінку рівня реалізації за основними блоками гарантій (табл. 2.8, с. 157).

Обґрунтовано підхід до внутрішнього моніторингу та звітності щодо реалізації соціальних гарантій у складі системи корпоративної соціальної відповідальності, який передбачає поєднання статистичних методів, експертних оцінок та аналізу внутрішніх нормативно-організаційних документів (с. 212–213). Запропонований механізм включає чіткий розподіл відповідальності між структурними підрозділами, регламентовані терміни подання звітності, процедури перевірки та валідації даних, а також формування підсумкового звіту у форматі, придатному для внутрішнього та зовнішнього використання.

На цій основі розроблено концепцію та функціонально-структурну модель удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у будівельних підприємствах, інтегровану в рамки ESG-

підходу (розд. 3.2, с. 195–198). Дана модель охоплює напрями стратегічного управління соціальною політикою підприємства, посилення системи соціального захисту працівників, розширення партнерських відносин зі стейкхолдерами, зміцнення корпоративної репутації та формування позитивного іміджу компанії. Її впровадження спрямоване на досягнення збалансованості інтересів працівників, роботодавців та суспільства, підвищення рівня довіри до бізнесу та забезпечення стійкого розвитку підприємств у сучасних умовах економічної нестабільності.

Зважаючи на викладене, наукова новизна отриманих результатів, висновків і рекомендацій Середюк К.В. не викликає сумнівів і має вагоме значення для розвитку теорії та практики корпоративної соціальної відповідальності у будівельній галузі.

Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає в удосконаленні наукових уявлень про організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій у системі корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств. Уточнено категоріальний апарат формування системи соціальних гарантій у підсистемі КСВ, зокрема наведено авторські трактування понять «корпоративна соціальна відповідальність», «соціальні гарантії» та «організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій». Розширено класичну піраміду А. Керролла чотирма додатковими рівнями — екологічним, соціальним, громадянським та антикризовим, що дозволило врахувати галузеву специфіку будівництва та виклики воєнного часу. КСВ обґрунтовано як інтегровану у корпоративну стратегію багаторівневу концепцію з вісьмома видами зобов'язань, а соціальні гарантії визначено як нормативно закріплений державний і корпоративний інструмент страхового та матеріального забезпечення, інтегрований у стратегію підприємства для збалансування інтересів усіх стейкхолдерів.

Практичне значення роботи підтверджується впровадженням її результатів у діяльність будівельних підприємств та громадських організацій. Зокрема, у ПП «ВІР-ЗАХІДБУД» реалізовано методичний підхід до оцінки стану реалізації соціальних гарантій у системі КСВ із використанням аналітичної процедури оцінки важливості та задоволеності структурою і рівнем соціальних гарантій, що стало підґрунтям для оновлення положень колективного договору у частині розширення переліку гарантій, механізмів страхового захисту та процедур соціального реагування. Громадська

організація «Інститут формування та розвитку громадянського суспільства “Цифрове віче”» впровадила розроблені у роботі інструменти: методику стратифікованого анкетування працівників, модель оцінки реалізації соціальних гарантій на основі агрегованого індексу забезпеченості, програми психологічної підтримки та аналітичну структуру моніторингу соціальних програм.

ТОВ «Д-І-М» застосувало систему FlexChoice, засновану на інтегральному оцінюванні посад за рівнем складності, відповідальності, умов праці та професійних характеристик, що дало змогу формувати індивідуалізовані соціальні пакети та підвищити рівень внутрішньої справедливості й утримання персоналу. ТОВ «Демі-Луне» використало результати дослідження при оновленні ESG-стратегії підприємства, інтегрувавши екологічну, соціальну та організаційну складові до корпоративної політики, зокрема через впровадження індикативної системи мікроекологічного моніторингу, механізмів стратифікованого оцінювання потреб працівників та внутрішнього ESG-аудиту.

Запропоновані у дисертації методичні положення та інструменти можуть бути адаптовані для інших галузей економіки, що функціонують в умовах високих соціальних ризиків та інтегрують стандарти ESG у корпоративну практику.

Дискусійні положення та критичні зауваження щодо змісту дисертації

Відмічаючи змістовність представленої до захисту дисертації, позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Середюк К.В. результатів дослідження, слід зазначити деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. У підрозділі 1.1 та 1.2 (с. 33–86) авторкою уточнено дефініції понять «корпоративна соціальна відповідальність», «соціальні гарантії» та «організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій», що дозволило сформувати оновлений категоріальний апарат дослідження. Разом із тим для підсилення наукової аргументації доцільно було б подати порівняльну таблицю, яка б наочно демонструвала відмінності між авторськими визначеннями та існуючими у науковій літературі трактуваннями.

2. У підрозділі 1.2 (с. 63–66) подано модифіковану модель піраміди А. Керролла з урахуванням специфіки будівельної галузі та викликів воєнного

часу. Доцільним видається більш розгорнуте обґрунтування вибору саме таких додаткових рівнів, з наведенням прикладів їх ефективної імплементації в міжнародній практиці.

3. У розділі 2.2 (с. 131–153) представлено методичний підхід до оцінювання стану реалізації соціальних гарантій із використанням процедури оцінки важливості та задоволеності їх структурою й рівнем, що є вагомим внеском у розвиток інструментарію КСВ. Проте для підвищення практичної значущості методики доцільно деталізувати алгоритм розрахунку агрегованого індексу забезпеченості, а також проілюструвати його застосування конкретними прикладами.

4. У розділі 2.3 (с. 153–172) авторка обґрунтовує напрями оновлення колективних договорів будівельних підприємств (с.171) з метою розширення та оптимізації переліку соціальних гарантій. Водночас у роботі відсутній глибинний аналіз потенційних ризиків, які можуть виникати при впровадженні нових соціальних гарантій в умовах економічної нестабільності та дефіциту фінансування.

5. У розділі 3.1 (с. 174–179) запропоновано рекомендації щодо інтеграції соціальних гарантій у політику КСВ підприємства. Водночас такі рекомендації значно б посилили свою аргументованість за умови їх підтвердження економічними розрахунками ефективності впровадження. Також було б доцільно більш детально розкрити механізм моніторингу ефективності цих гарантій після впровадження, окресливши ключові показники оцінювання результативності та періодичність їх відстеження.

6. У функціонально-структурній моделі удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій (с. 185–189) доцільним видається додати окремий напрям адаптації нових працівників шляхом створення навчально-виробничих підрозділів. Це дозволило б поєднати соціальну підтримку персоналу з підвищенням його професійної компетентності.

7. Розділ 3 містить ґрунтовні практичні розробки, але у підрозділі 3.3 (с.218-237) доречно було б коротко навести приклад або кейс, який ілюструє реальну імплементацію індивідуалізованих соціальних пакетів у будівельній галузі.

8. У деяких випадках (табл.3.1, 3.2) доцільно було б супроводити об'ємні таблиці короткими висновками безпосередньо під ними, щоб уникнути зміщення акцентів та забезпечити кращу навігацію текстом. Також у роботі наявні поодинокі стилістичні неточності, які є особливістю авторського стилю

викладу, що, однак суттєво не вплинуло на якість сприйняття матеріалу.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний характер і зумовлені специфікою обраної наукової проблематики та позицією Середюк К.В. Вони не знижують наукового рівня дисертаційної роботи та не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження.

Загальний висновок

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок про те, що дисертаційна робота Середюк Катерини Володимирівни на тему «Організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій в системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань «Соціальні та поведінкові науки» є завершеною самостійною науковою працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що мають суттєве теоретичне та практичне значення.

Дисертація оформлена відповідно наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12 січня 2022 р. №44, а її авторка – Середюк Катерина Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент :

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри маркетингу
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональної Академії
управління персоналом».

Ірина КАЛІНА